

Hitelezési folyamatok

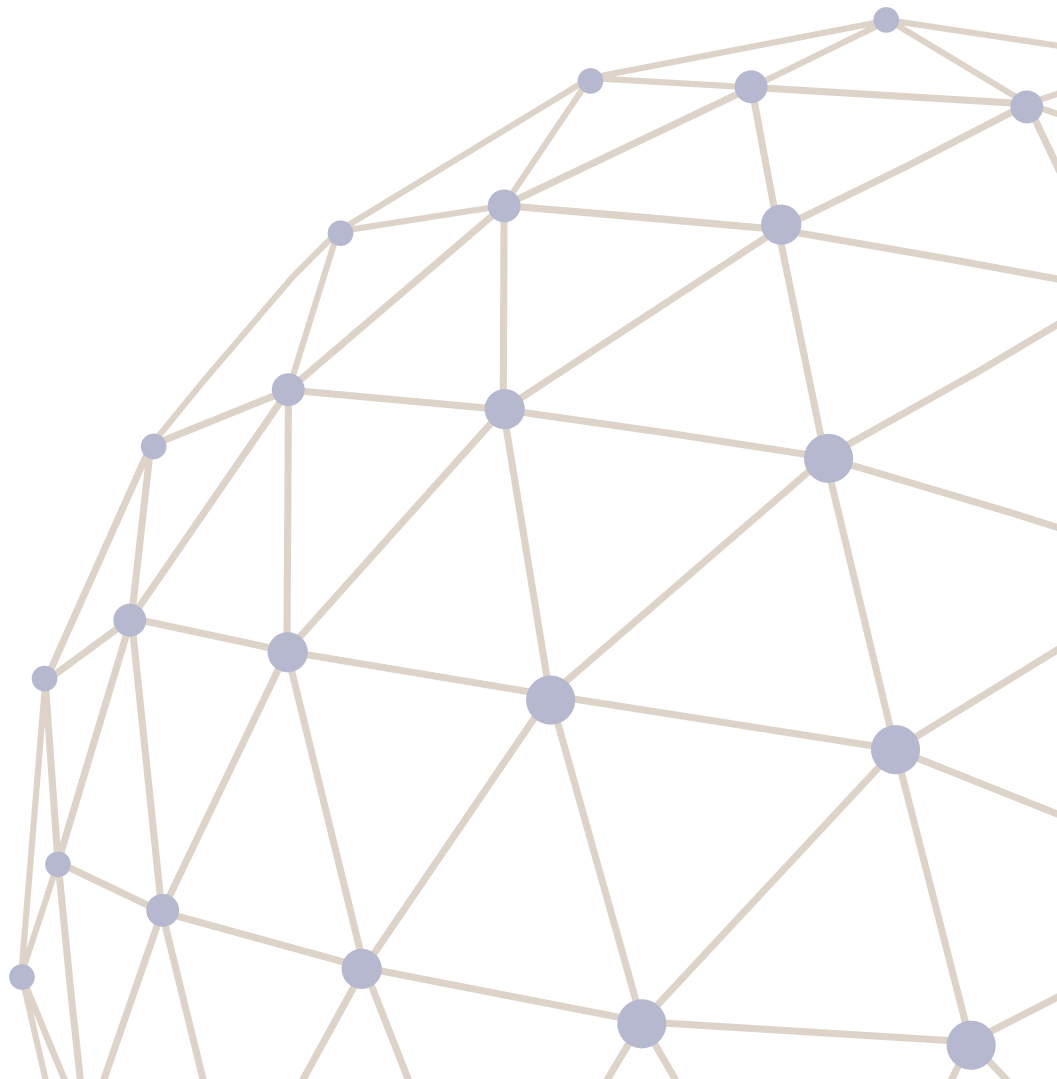
2015. december

Hitelezési folyamatok

2015. december

Hitelezési folyamatok

(2015. december)

Az elemzést készítette: Bálint Máté, Fellner Zita

(Pénzügyi rendszer elemzése igazgatóság)

A kiadványt jóváhagyta: Nagy Márton alelnök

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1054 Budapest, Szabadság tér 9.

www.mnb.hu

A Hitelezési folyamatok című kiadvány célja, hogy átfogó képet mutasson a hitelezés legfrissebb trendjeinek alakulásáról, valamint segítséget nyújtson ezen folyamatok megfelelő értelmezéséhez. Ennek érdekében részletesen bemutatja a hitelaggregátumok, a bankok által észlelt hitelkereslet, valamint a hitelezési feltételek alakulását. A hitelezési feltételeken belül megkülönböztetünk ár és nem ár jellegű feltételeket. A nem ár jellegű feltételek azt befolyásolják, hogyan alakul a bankok által hitelképesnek tartott ügyfelek köre, és azok milyen feltételek mellett juthatnak hitelhez. Az ár jellegű feltételek pedig azt mutatják, hogy a hitelképes vállalatok milyen áron juthatnak hitelhez. Az elemzés ezenkívül a Pénzügyi Kondíciós Index (PKI) segítségével összefoglalja a pénzügyi közvetítőrendszer gazdaságra gyakorolt hatását. Az elemzésben vizsgált főbb statisztikák az alábbiak.

- A hitelaggregátumok a gazdasági szereplők hitelállományának mennyiségi alakulását ismertetik a hitelintézeti szektor mérlegstatisztikái alapján. Az új kihelyezések volumene és a hitelintézeti hitelek árfolyamhatásoktól megtisztított nettó állományváltozása egyaránt bemutatásra kerül. 2013 negyedik negyedévével az elemzés a teljes hitelintézeti szektor (bankrendszer és fiókok, szövetkezeti hitelintézetek) hitelezési folyamatait mutatja be.
- A nem ár jellegű hitelezési feltételek változása kvalitatív módon jelenik meg a Hitelezési felmérés alapján, amelyben az adott szegmensben aktív bankok – melyek együtt 85–95 százalékát fedik le a hitelpiacnak – adnak indikációt a változás irányára a viszonyítási időszakhoz képest. A Hitelezési felmérésben ár jellegű feltételek – a forrásköltség feletti felár, a kockázatos hiteleken lévő prémium, illetve a felszámolt díjak – is szerepelnek kvalitatív módon.
- A kamatstatisztikák a hitelintézeti új megvalósult kihelyezések szerződésösszegével súlyozott aggregált kamatait, azaz ár jellegű feltételeit tartalmazzák. A hitelkamat felbontható referenciakamatra, illetve referenciakamat feletti felárra.
- A Hitelezési felmérés alapján az adott szegmensben aktív bankok az általuk észlelt hitelkereslet alakulására, várakozásaikra a Hitelezési felmérésben válaszolnak kvalitatív módon. Hasonlóan a hitelezési feltételekhez, a bankok a változás irányára adnak indikációt.

A hitelezési folyamatokat leíró indikátorok és a Pénzügyi Kondíciós Index módszertanáról az elemzés végén található melléklet ad részletes tájékoztatást. A kiadványon belül a Hitelezési felmérés eredményeit fókuszáltan mutatjuk be, de a kérdésekre adott válaszokat, illetve az eredményeken alapuló ábrakészletet az MNB honlapján a Hitelezési felmérés oldalon teljes körűen publikáljuk.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Vezetői összefoglaló	5
2. Hitelezési folyamatok a vállalati szegmensben	6
3. Hitelezési folyamatok a háztartási szegmensben	12
4. Melléklet: Módszertani megjegyzések	16

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

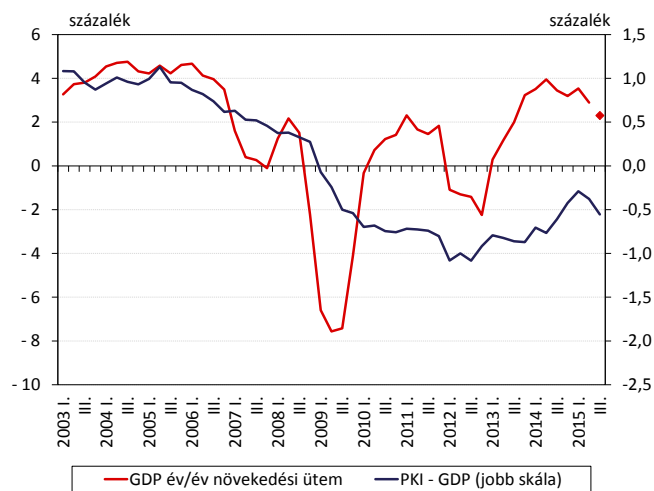
2015 harmadik negyedében 28 milliárd forinttal, vagyis 0,5 százalékkal növekedett a hitelintézetek nem pénzügyi vállalatoknak nyújtott hitelállománya a megelőző negyedévhez képest. Ugyanakkor a vállalati hitelezés folyamatait vállalati méretkategóriák szerinti kettősség jellemezte. Míg a nagyvállalati hitelállomány mintegy 46 milliárd forinttal csökkent, addig a kkv-szektor hitelállománya jelentős mértékben, 74 milliárd forinttal bővült, így a kkv hitelezés éves növekedési üteme 3,5 százalékot ért a negyedév végére. A nagyvállalati hitelezés folytatódó leépülése miatt azonban a teljes hitelállomány továbbra is csökkenő tendenciát mutat éves összevetésben, az állományleépülés éves üteme 4,4 százalékot tett ki 2015. szeptemberben.

A Növekedési Hitelprogram a harmadik negyedévben is számottevően hozzájárult a kkv-szektor hitelállományának bővüléséhez. A program októberben új lendületet kapott az NHP+ keretösszegének második pillérben történő felhasználásának köszönhetően. A bankok Hitelezési felmérésre adott válaszai alapján a hitelezési feltételek összességében enyhültek a negyedév során, amit mind a kis összegű, mind a nagy összegű forinthitelek finanszírozási költségeinek esetében mérséklődés kísért. A felmérésben részt vevő bankok a hosszú futamidejű hitelek iránti kereslet élénküléséről számoltak be, amelynek további erősödésére számítanak az elkövetkező negyedévek során.

A háztartási hitelállomány összesen 67 milliárd forinttal mérséklődött a vizsgált időszakban. Így éves összevetésben közel 15 százalékos az állományleépülés üteme, míg az elszámolások egyszeri hatásától eltekintve 4,5 százalékot tenne ki a csökkenés mértéke. Az új hitelkihelyezésekben azonban folytatódott az élénkülés, a hitelintézetek bruttó háztartási hitelvolumene 18 százalékkal haladta meg az előző év azonos időszaki értékét. A Hitelezési felmérés alapján a bankok nem változtattak a lakáscélú hitelezési feltételeiken a negyedév során, miközben a bankok teljes köre a kereslet élénküléséről számolt be ebben a szegmensben. A fogyasztási célú hitelek esetében különösen a következő fél évben várnak széles körben keresletnövekedést. Az új háztartási hitelek élénküléséhez az alacsony kamatkörnyezet is hozzájárult: a negyedévben mindkét szegmensben mérséklődtek a hitelköltségek és a felárak is.

A vállalati és a háztartási szegmens hitelezési folyamatait összegző Pénzügyi Kondíciós Index a bankrendszer negatívan járult hozzá a kibocsátás bővüléséhez 2015 harmadik negyedében.

Pénzügyi Kondíciós Index (PKI) és a reál GDP éves növekedése

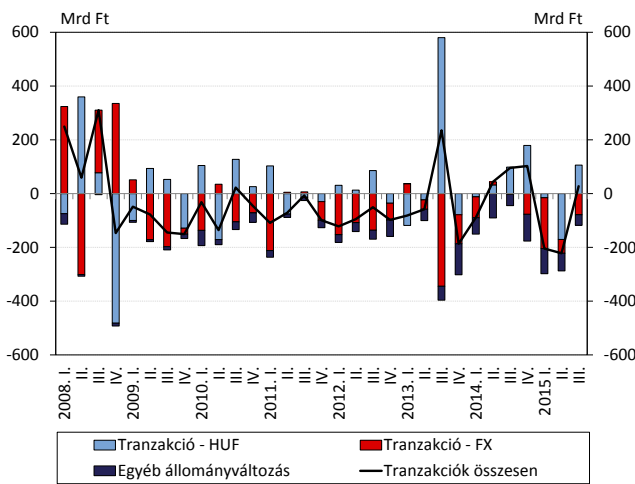
Megjegyzés: A PKI-mutató a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztül hozzájárulását mutatja a GDP éves növekedési üteméhez. Az új mutatóról bővebben lásd: Pénzügyi stabilitási jelentés 2015. november 3. keretes írás. A reál GDP éves növekedési ütemének 2015. III. negyedévi adata a KSH előzetes becslése.

Forrás: MNB, KSH.

2. HITELEZÉSI FOLYAMATOK A VÁLLALATI SZEGMENSZEN

2015 harmadik negyedében 28 milliárd forinttal növekedett a hitelintézetek vállalati hitelállománya a folyósítások és törlesztések eredőjeként. Az állomány éves összevetésben azonban bázishatások miatt 4,4 százalékkal csökkent. A kkv-szektor hitelállománya tovább bővült, és 3,5 százalékra emelkedett az állománybővülés éves üteme, így továbbra is alapvetően vállalatméret szerinti kettősség jellemzi a szektor hitelezését. A vizsgált időszakban folytatódott a Növekedési Hitelprogram kihasználtságának bővülése, amelyet októberben kiemelkedően magas új kihelyezés követett. A Hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján ismét enyhültek a vállalati hitelek feltételei a negyedév során, amit az elkövetkező két negyedévben további enyhítés követhet. A bankok érzékelése alapján 2015 harmadik negyedévben változatlan maradt a rövid lejáratú hitelek iránti kereslet, míg a hosszú futamidejűek iránti kereslet élénkült. Az újonnan szerződött vállalati hitelek finanszírozási költsége mérséklődött mind a kis összegű, mind a nagy összegű forinthitelek esetében.

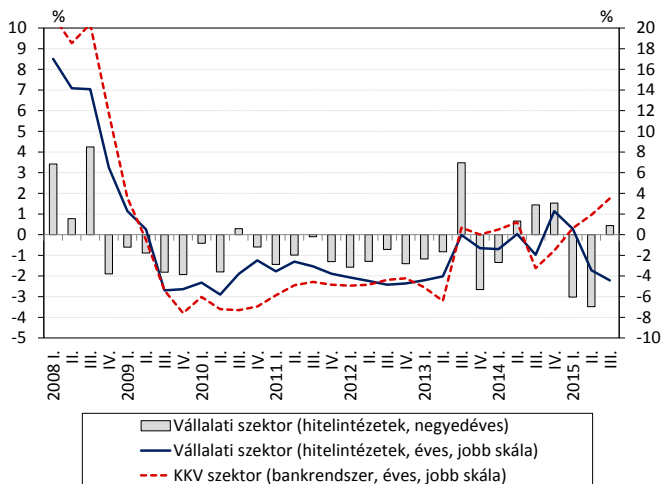
1. ábra: A vállalati hitelállomány nettó negyedéves változása denomináció szerint

Megjegyzés: Szezonálisan nem igazított, egyedi intézményi hatásoktól szűrt és árfolyamhatással gördítetten korrigált nettó hitelállomány-változás.

Forrás: MNB.

2. ábra: A teljes vállalati és a kkv-szektor hitelállományának növekedési üteme

Megjegyzés: A vállalati szektor időszora tranzakciók alapján, míg a kkv-időszor 2013 negyedik negyedétől becsült tranzakciók alapján számítva.

Forrás: MNB.

Hazai vállalati hitelezés

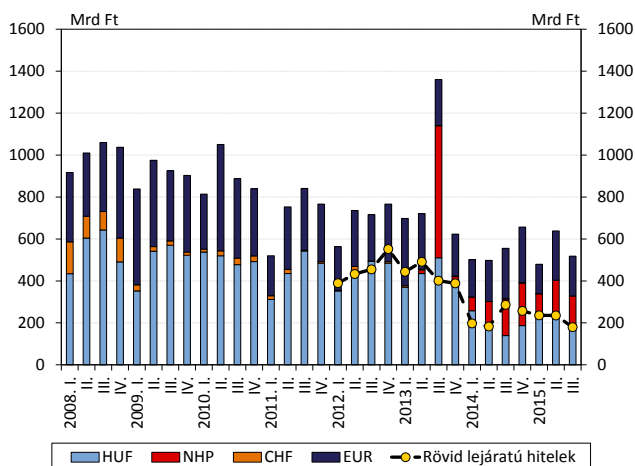
A harmadik negyedévben újra bővült a vállalati hitelállomány. A hitelintézetek vállalati hitelezése 28 milliárd forinttal növekedett a tranzakciók hatására a harmadik negyedévben (1. ábra). A forinthitelek tranzakciói 106 milliárd forinttal növezték, míg a devizahiteleké összesen 78 milliárd forinttal csökkentették a teljes vállalati hitelállományt. A devizahitelek aránya a teljes fennálló állományon belül tovább csökkent, szeptember végén 47 százalékot tett ki, amelynek döntő része euróhitel. A tranzakciókon felül a leírások és átsorolások összesen 39 milliárd forinttal járultak hozzá a hitelállomány csökkenéséhez. A korábban magas szintekre emelkedett le nem hívott vállalati hitelkeretek tovább nőttek a vizsgált időszakban, összesen mintegy 179 milliárd forinttal. A hitelkeretek volumene magasnak tekinthető a korábbi időszakok átlagához képest, ami arra utal, hogy a vállalatok egy részét a kiváras jellemezheti hitelfelvételi döntéseik meghozatalában.

A kis- és középvállalkozások hitelállománya tovább növekedett az elmúlt negyedévben. A hitelintézetek vállalati hiteleinek állománya éves összevetésben 4,4 százalékkal csökkent 2015 harmadik negyedévében. A pozitív tranzakciók ellenére a növekedési ütem bázishatás miatt romlott, mivel a legfrissebb tranzakciós adatot felülmúlta a 2014 harmadik negyedévi adat. Ezzel szemben a kkv-k bankrendszeri hiteleinek¹ éves dinamikája tovább gyorsult, a negyedév végére 3,5 százalékot tett ki² (2. ábra). A vállalati hitelezés folyamatait tehát továbbra is vállalatméret szerinti kettősség jellemzi.

¹ A kis- és középvállalkozások növekedési ütemében torzítást okozhat, hogy a nagyobb összegű hitelfelvétel közvetett hatásaként egyes vállalkozások átsorolódnak a nagyvállalati szegmensbe.

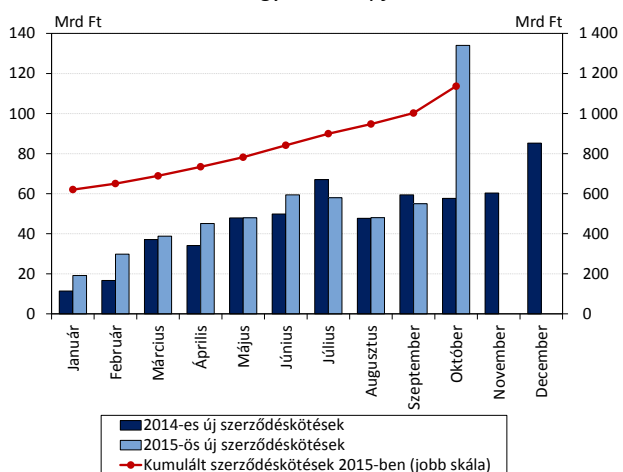
² A kkv-szegmens tranzakcióit az egyéb állományváltozások (leírás és átsorolás) állományarányos szétbontása segítségével becsüljük.

3. ábra: Új vállalati hitelek a teljes hitelintézeti szektorban

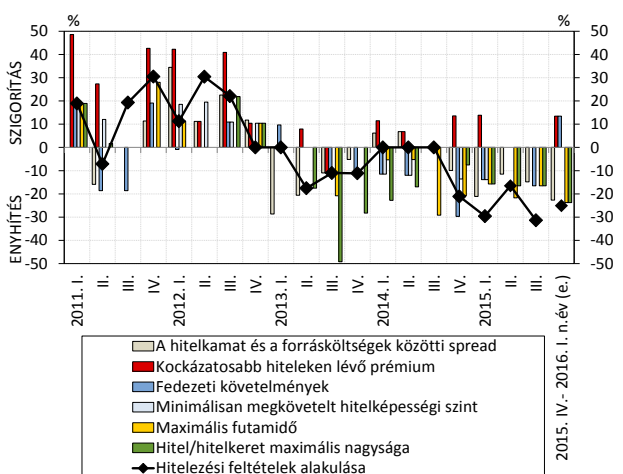
Forrás: MNB.

4. ábra: Az NHP második szakaszának szerződéskötései 2014 és 2015 egyes hónapjaiban

Forrás: MNB.

5. ábra: Hitelezési feltételek változása a vállalati szegmensben

Megjegyzés: A szigorítást és enyhítést jelző bankok arányának különbsége piaci részesedéssel súlyozva.

Forrás: MNB, a bankok válasza alapján.

Csökkenett az új kihelyezésű euróhitelek volumene a harmadik negyedévben. A teljes hitelintézeti szektor bruttó vállalati hitelkibocsátása 519 milliárd forintot tett ki a harmadik negyedévben (3. ábra). Ez 2014 harmadik negyedévéhez képest 7 százalékos csökkenést jelent. Az új kihelyezéseken belül mintegy 328 milliárd értékű forint alapú kibocsátására és 190 milliárd euróban denominált hitel kihelyezésére került sor. A rövid lejáratú hitelek aránya tovább csökkent az új kihelyezéseken belül, a harmadik negyedév során 35 százalékot tett ki.³ A Növekedési Hitelprogram keretein belül szerződött hitelek aránya a forinthitel-kihelyezésen belül 49 százalékot tett ki.

Tovább bővült a Növekedési Hitelprogram kihasználtsága. 2015 harmadik negyedévében 161 milliárd forint értékben kötöttek szerződéseket a Növekedési Hitelprogram keretein belül.

Ezen felül októberben kiugróan magas értéket, 134 milliárd forintot ért el a programban kötött szerződések értéke, így október végére a program kihasználtsága 1137 milliárd forintot⁴ ért el (4. ábra). Az októberi kiugróan magas értékhez két hatás is hozzájárult: egyrészt az év végi határidő közeledtével – az NHP+ keretösszegének terhére történő – szerződéskötések üteme felgyorsult, másrészt technikai okok miatt az év utolsó két hónapjában az MNB-nek benyújtani tervezett hitelek egy része is októberben jelent meg. A program két szakaszában együttvéve október végéig 28 ezer mikro-, kis- és középvállalkozás vett részt. A Növekedési Hitelprogram számottevően hozzájárult a kvv-szektor hitelállományának bővüléséhez, amelynek növekedési üteme becsléseink szerint még mindig negatív lenne a program nélkül. A kvv-szektor teljes fennálló hitelállományának megközelítőleg egyharmada a program keretein belül került kihelyezésre.

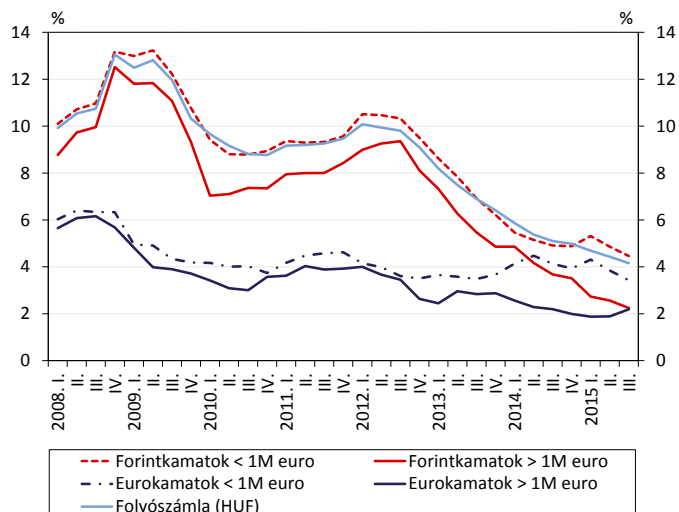
A harmadik negyedévben ismét enyhültek a vállalati hitelfeltételek. A bankok nettó értelemben⁵ vett mintegy 31 százaléka enyhített vállalati hitelfeltételein a Hitelezési felmérésre adott válaszok alapján. A válaszadó bankok a korábbi időszakokhoz hasonlóan a piaci részesedési célokat és a versenyhelyzetet emelték ki a legnagyobb arányban az enyhítéshez hozzájáruló tényezők között. Az enyhítéshez járult hozzá továbbá a bankok kedvező likviditási és tőkehelyzete, valamint a kockázati tolerancia változása is. Megjelent a bankok válaszaiban a gazdasági kilátások javulása is, mint az enyhítéshez hozzájáruló tényező. A

³ Az állományi átlagos futamidő hosszabbodásával csökken a hitelek megújítási szükséglete, ami a hitelállomány változatlanlansága mellett is a bruttó kibocsátás mérséklődésének irányába hat.

⁴ Az 1000 milliárd forint feletti részt a hitelintézetek az NHP+ konstrukció keretösszegének terhére vették igénybe.

⁵ A szigorító és enyhítő bankok különbsége piaci részesedéssel súlyozva.

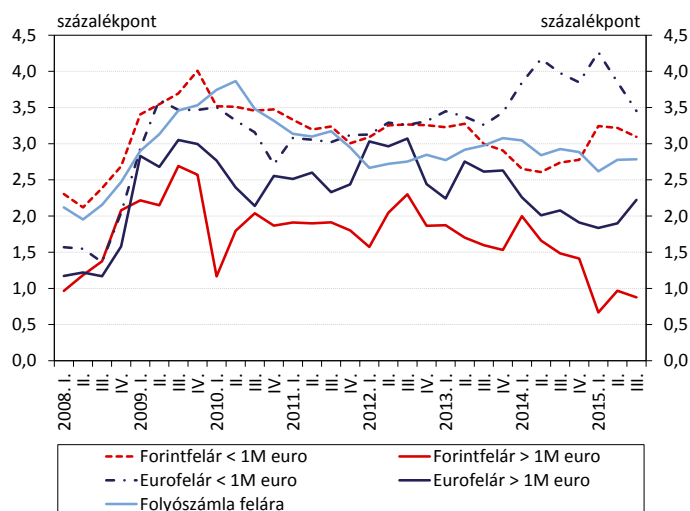
6. ábra: A vállalati új kihelyezések kamatlába

Megjegyzés: Változó kamatozású vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hitelek.

Forrás: MNB.

7. ábra: A vállalati új kihelyezések felára

Megjegyzés: 3 hónapos BUBOR, illetve EURIBOR feletti felár. Változó kamatozású vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hitelek.

Forrás: MNB.

hitelezési sztenderdek közül a bankok elsősorban a fedezeti követelményeken, a maximális futamidőn, valamint a hitelek és hitelkeretek maximális összegén enyhítettek (5. ábra). Előretekintve a bankok 25 százaléka jelezte, hogy a következő félévben további lazítást tervez a hitelfeltételeken.

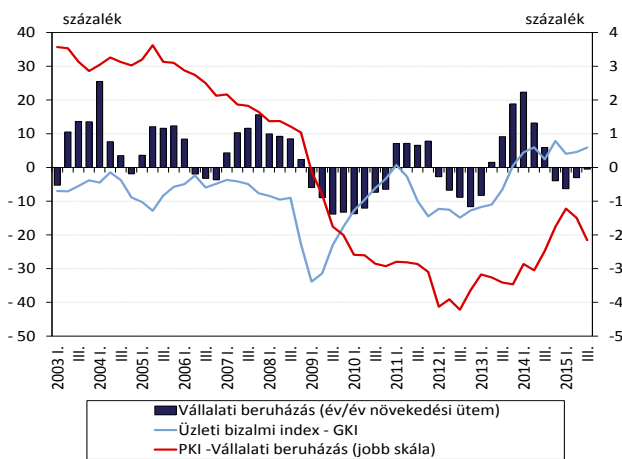
A forinthitelek finanszírozási költsége megközelítette az euróhitelekét. A nagy összegű euróhitelek kivételével mind a négy terméktípusra jellemző átlagos kamatláb csökkent. Az új kibocsátású, piaci alapú,⁶ 1 millió eurót meghaladó összegű vállalati forinthitelek kamatlába a negyedév során 0,3 százalékponttal csökkent, szeptember végére elérve a 2,2 százalékot (6. ábra). A nagy összegű euróhitelek kamatlába 0,3 százalékponttal nőtt, így az átlagos kamatláb – a forinthitelekhez hasonlóan – 2,2 százalékot ért el. Az 1 millió eurónál kisebb értékű hitelek kamatlába mind a forint-, mind az euróhitelek esetében 0,4 százalékponttal csökkent. A forinthitelek átlagos kamatszintjének csökkenésére a referenciakamatok mérséklődésén keresztül a júliusi alapkamat-csökkentés is hatott.

Csökkent a kis és a nagy összegű euróhitelek közötti felárkülönbség. A harmadik negyedévi új vállalati forinthitelek referenciakamat (3 havi BUBOR) feletti átlagos felára csökkent az 1 millió euró alatti és feletti hitelek esetében is. Ezzel szemben a nagy összegű euróhitelek átlagos felára 0,4 százalékponttal emelkedett, míg a kis összegűeké 0,4 százalékponttal csökkent (7. ábra). Mindebben ugyanakkor összetételhatás is közrejátszhat, azaz valószínűsíthetően a második negyedévvél összevetve a forinthitelek esetében ebben a negyedévben az alacsonyabb kockázati besorolású ügyfelek képviseltek nagyobb súlyt az új szerződésekből, míg a nagy összegű euróhitelek esetében a harmadik negyedévben a kockázatosabbnak vélt ügyfelek nagyobb arányban jutottak hitelhez. A folyószámlahitelek felára gyakorlatilag nem változott a negyedév során.

A bankrendszer visszafogott hitelezési aktivitása továbbra is visszafogja a vállalati beruházásokat. 2015 harmadik negyedévében a Pénzügyi Kondíciós Index vállalati részindexe valamelyest –2 százalék alatt alakult (8. ábra), ami azt jelenti, hogy a vállalati állóeszköz-beruházás növekedési ütemének visszaeséséből 2 százalékpont tudható be a bankrendszer hitelezési aktivitásának. A mutató alapján a bankrendszer kontrakciós hatása a 2014-es évben jelentősen mérséklődött, azonban 2015 első felében ez a folyamat megtorpant, és a vállalati hitelezés

⁶ Az új kihelyezések esetében a változó kamatozású vagy maximum egyéves kamatfixálással rendelkező hiteleket vizsgáljuk. Az NHP keretén belül folyósított hitelek többsége éven túli hitel, így az általunk vizsgált kamatlábakat csak a csekélyebb összegű éven belüli NHP-hitelek befolyásolják.

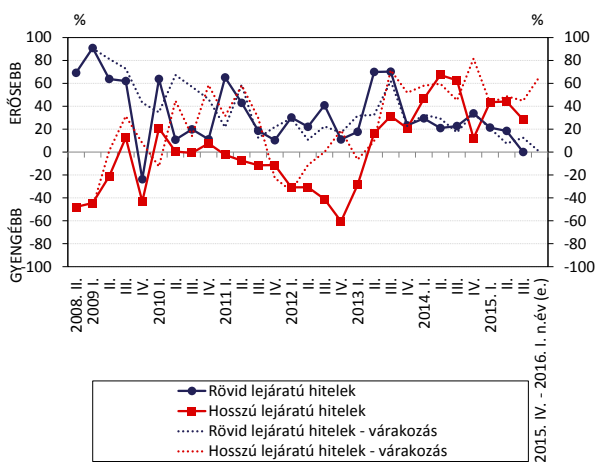
8. ábra: A PKI vállalati hitelezésre vonatkozó részindexe

Megjegyzés: A PKI-mutató részindexe mutatja a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztüli hozzájárulását a vállalati állóeszköz-beruházás éves növekedési üteméhez. A 2015 harmadik negyedéves beruházási adat előrejelzés.

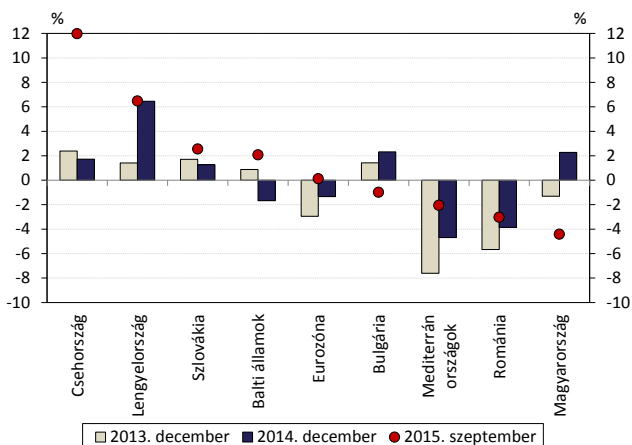
Forrás: MNB.

9. ábra: A hitelkereslet változása futamidő szerint

Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

10. ábra: Vállalati hitelek tranzakció alapú éves növekedési üteme nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Mediterrán országok: Görögország, Olaszország, Portugália, Spanyolország. Balti államok: Észtország, Litvánia, Lettország.

Forrás: EKB, MNB.

reál gazdasági növekedést hátráltató hatása újra fokozódni kezdett. Ezzel szemben a negyedév során javult a GKI által publikált üzleti bizalmi index értéke.

Folytatódott a hosszú lejáratú hitelek iránti kereslet bővülése. A Hitelezési felmérés eredményei szerint a bankok nettó értelemben vett 28 százaléka a hosszú lejáratú hitelek iránti kereslet bővülését érzékelte, továbbá összességében a rövid lejáratú hitelek iránti kereslet változatlanágáról számoltak be (9. ábra). A bővülő kereslet továbbra is a forint hitelekre irányul, míg a devizahitelek iránti kereslet tovább csökkent a részt vevő bankok jelzése szerint. A mikro- és kisvállalatok keresletének bővüléséről a válaszadók 27 százaléka, míg a nagy- és közepes vállalatok keresletének erősödéséről nettó 15 százaléka számolt be. Előretekintve továbbá a válaszadók 45 százaléka számít a kereslet bővülésére, ami főként a hosszú lejáratú forint hitelekre irányulhat majd.

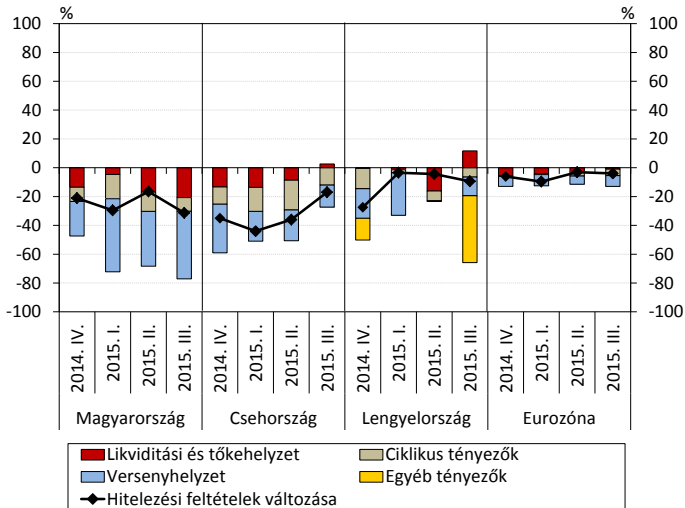
Nemzetközi kitekintés a vállalati hitelezésben

A visegrádi országokban tovább bővült, míg az eurozónában stagnált a vállalatok hitelállománya. Az eurozónában 0,1 százalékkal bővült a vállalati hitelállomány az elmúlt egy évet tekintve, továbbra is megfigyelhető azonban az ún. centrumországok és a déli perifériaországok közötti aszimmetria. Míg az előbbi csoportban az elmúlt egy évben átlagosan 1,4 százalékkal nőtt a hitelállomány, addig a mediterrán országokban átlagosan 2,1 százalékkal csökkent a vállalatok hitelállománya. A kelet-közép-európai régió tekintetében Lengyelországban, Csehországban és Szlovákiában növekedett, míg Romániában, Szlovéniában és Magyarországon csökkent a nem pénzügyi vállalatok által felvett hitelek állománya (10. ábra).

A régióban a hitelfeltételek lazítása volt megfigyelhető a harmadik negyedévben. A negyedéves Hitelezési felmérések alapján Olaszországban a bankok nettó értelemben vett 38 százaléka lazított a hitelfeltételein, míg Németországban, Spanyolországban, Franciaországban és Hollandiában összességében nem változtattak a sztenderdeken (11. ábra). Az Európai Unió gazdasági hangulatindexe⁷ mérsékelten javult a negyedév folyamán. Az eurozónában összességében a vártnál nagyobb mértékben lazítottak a hitelfeltételeken, különösen a kis- és középvállalkozásokra vonatkozóan. A visegrádi országokban többnyire enyhültek a kondíciók: Csehországban a bankok nettó értelemben vett 17 százaléka, Lengyelországban 9 százaléka, Magyarországon 31 százaléka jelezte a hitelezési feltételek lazítását a

⁷ Bővebben lásd: http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/surveys/documents/2015/esi_2015_10_en.pdf

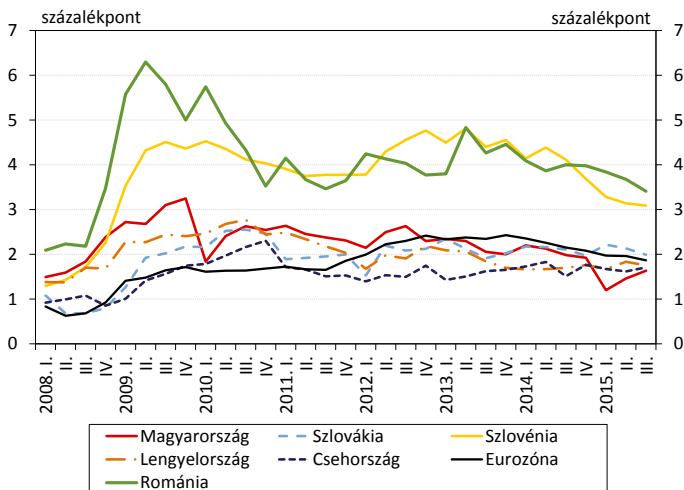
11. ábra: Vállalati hitelek feltételeinek változása és a változás irányába ható tényezők nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Az egyes kategóriák értékei a tematikusan odatartozó tényezők számtani átlagaként adódnak. A pozitív értékek a feltételek szigorodását, a negatívak az enyhítést jelölik.

Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

12. ábra: Kamatfelárak nemzetközi összehasonlítása hazai devizában nyújtott vállalati hiteleknél

Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

vállalati szegmensben, míg Szlovákiában nem változtak érdemben a feltételek. Az enyhítés irányába ható tényezők között Európa-szerte megemlítésre került a versenyhelyzet fokozódása a Hitelezési felmérésekben.

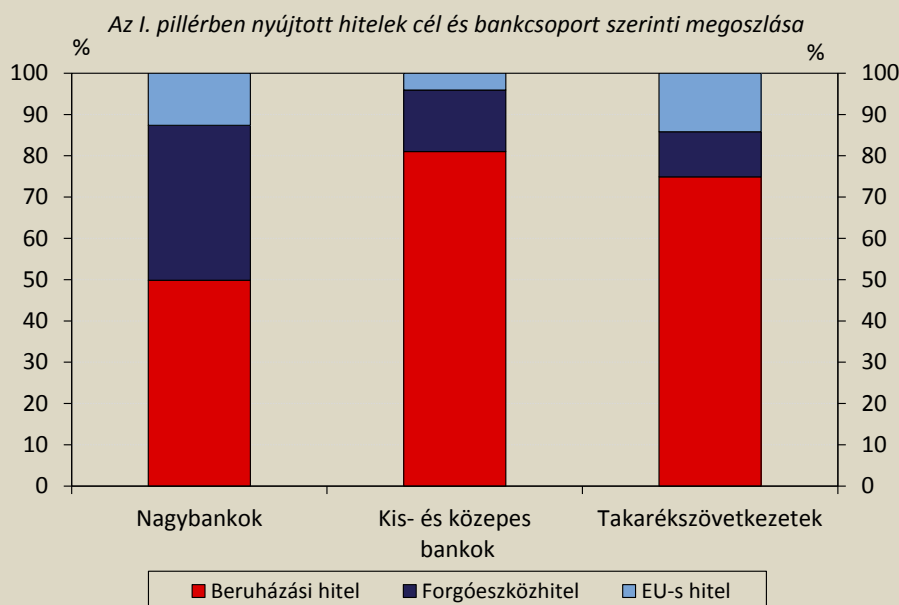
A régióban tovább csökkentek a vállalati kamatok. A vállalati hitelek kamatai az eurozónában a harmadik negyedévben 0,1 százalékponttal csökkentek, így az átlagos kamatszint 1,8 százalékra csökkent. A régiós országokban Csehország kivételével tovább csökkentek mind a kamatok, mind a vállalati kamatfelárak. Magyarország esetében az első negyedévi kiugróan alacsony érték után a harmadik negyedévben az új kibocsátású hitelek kamatfelára visszatért a régiós átlag közelébe, azonban régiós összehasonlításban továbbra is hazánkban volt a legalacsonyabb a vállalati hitelek átlagos felára (12. ábra).⁸ Ehhez összetételhatás is hozzájárulhat, amire az utal, hogy a visegrádi országokban Magyarország kivételével expanzív a vállalati hitelezés, ami ceteris paribus nagyobb kockázati prémiumot eredményez. Az alacsony felár tehát a banki kockázatvállalás alacsony szintjét is tükrözheti.

⁸ Az ábra az éven belül változó kamatozású hitelek adatait mutatja be, így a fix 2,5 százalékpontos felárú NHP-hiteleket nem tartalmazza az átlagos érték.

Keretes írás: Helyzetjelentés a Növekedési Hitelprogram fejleményeiről

A program két szakaszában együttvéve több mint 28 000 vállalkozás jutott finanszírozáshoz mintegy 1 810 milliárd forint értékben. 2015. október végéig a program második szakaszában részt vevő hitelintézetek 1 137 milliárd forint összegű szerződésről nyújtottak be adatszolgáltatást az MNB számára.

A második szakasz eddig lekötött összegéből 2014-ben közel 575 milliárd forintra, 2015-ben pedig 535 milliárd forintra szerződtek. Az NHP-s hitelszerződések 2014 óta nagyjából a teljes vállalati szektornak nyújtott új hitelkibocsátások átlagosan egyharmadát adják.

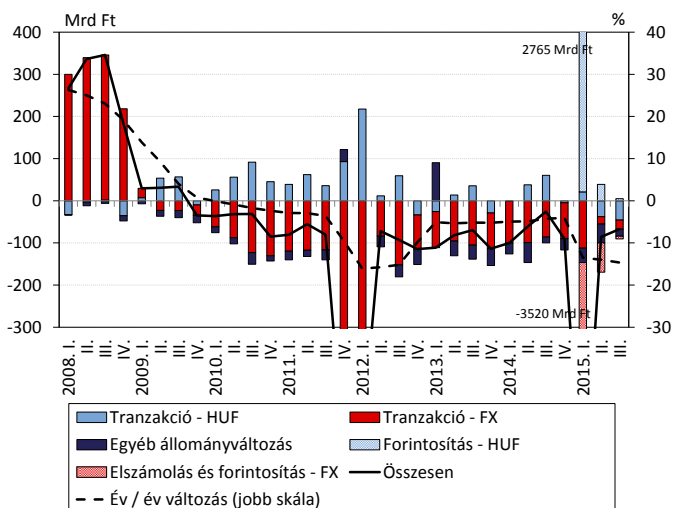
Megjegyzés: A pénzügyi vállalkozások kihelyezései az őket refinanzírozó bankok méretének megfelelő csoportban szerepelnek. Forrás: MNB.

A második szakaszban létrejött szerződések közel 96 százaléka új hitel, ami jelentős változást jelent az első szakaszhoz képest, amelynek keretében mintegy 40 százalék volt az új hitelek aránya. Az új hitelekben belül az új beruházási hitelek részesedése 58 százalék, az új forgóeszközhitelké 30 százalék, míg az európai uniós támogatások előfinanszírozására folyósított hiteleké 12 százalék. Az ágazati eloszlást tekintve a mezőgazdaság, a kereskedelem, javítás és a feldolgozóipar ágazatok részesedése kimagasló (egyenként 20-25 százalék), a hitelek több mint kétharmada ebbe a három ágazatba irányul, míg a program első szakaszában a kereskedelem mellett az ingatlanügyletek súlya volt meghatározó. Az igényelt hitelek mintegy háromnegyedét mikro- és kisvállalkozások szerződték le. Vállalatméret szerinti bontásban megállapítható továbbá, hogy a mikrovállalkozások hitelfelvétele több mint 70 százalékban új beruházási hitelekre irányul, míg a kis- és közepes vállalkozásoknál 50 százalék alatti az új beruházási hitelek részesedése.

3. HITELEZÉSI FOLYAMATOK A HÁZTARTÁSI SZEGMENSZEN

2015 harmadik negyedévében a hitelintézetek háztartási hitel-állománya mintegy 67 milliárd forinttal csökkent a folyósítások és törlesztések eredményeként. A forinthitel-állomány 45 milliárd forinttal mérséklődött, míg a devizahitelek állománya 22 milliárd forinttal csökkent. Az állomány éves összehasonlításban 14,6 százalékkal csökkent. A teljes hitelintézeti szektor bruttó háztartási hitelkihelyezése összesen 213 milliárd forintot tett ki, ami az előző év azonos időszakához képest 18 százalékos növekedéssel egyenértékű. A Hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján a harmadik negyedévben a lakáscélú hitelek feltételei összességében változatlanok maradtak, míg a fogyasztási hitelek feltételei enyhültek. A felmérésben részt vevő bankok elsősorban a maximális futamidő mértékét enyhítették. A következő félévben azonban a bankok jelzései alapján nem várható a hitelfeltételek jelentős lazítása sem a lakáscélú, sem a fogyasztási hitelek esetében. A válaszadó bankok mindegyike a lakáshitelek iránti kereslet élénküléséről számolt be, a fogyasztási hitel-kereslet bővülését azonban a többségük a következő két negyedévre várja. Az új háztartási hitelek teljes hitelköltsége és kamatfelára összességében csökkent mind a lakáscélú, mind a fogyasztási szegmensben a vizsgált időszakban.

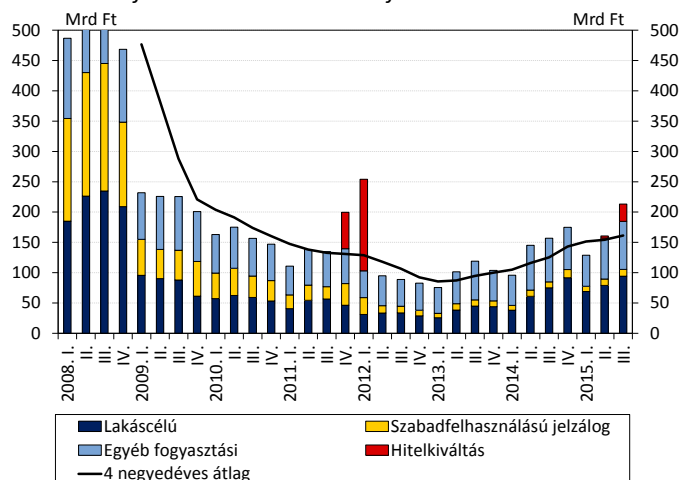
13. ábra: A háztartási hitelállomány nettó negyedéves változása denomináció szerint

Megjegyzés: Szezonálisan nem igazított és árfolyamhatással gördítettten korrigált nettó hitelállomány-változás. Az éves állományváltozás tartalmazza az elszámolás hatását.

Forrás: MNB.

14. ábra: Új háztartási hitelek a teljes hitelintézeti szektorban

Forrás: MNB.

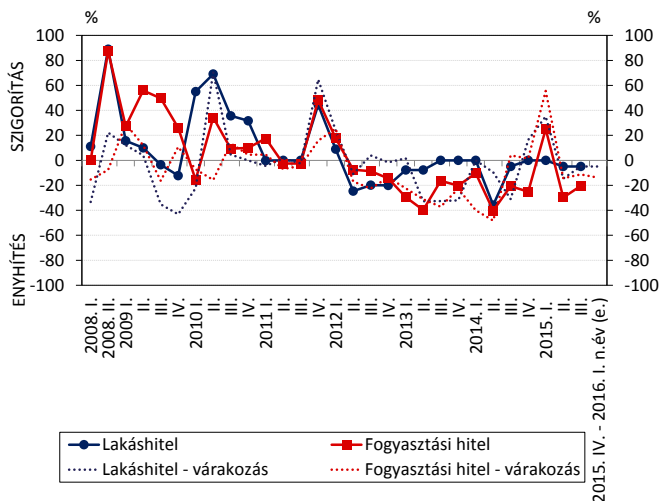
Hazai háztartási hitelezés

A háztartási szektor továbbra is nettó hiteltörlesztő. 2015 harmadik negyedévében a hitelintézetek háztartásokkal szembeni hitelállománya 67 milliárd forinttal csökkent a tranzakciók hatására (13. ábra), míg a leírások és átsorolások további 17 milliárd forintnyi mérséklődést eredményeztek. A törlesztések a forinthitelek esetében 45 milliárd forinttal, a devizahitelek esetében pedig 22 milliárd forinttal haladták meg a folyósításokat. A tranzakciós csökkenésre a forinthitelek elszámolása is hatást gyakorolt, bár nem akkora volumenben, mint amely a devizahitelek elszámolásából adódott. A lakáscélú és egyéb hitelek állománya egyaránt mérséklődött: előbbiek esetén a nettó állománycsökkenés 30 milliárd forintot, utóbbiaknál 55 milliárd forintot tett ki.⁹ Így a tranzakció alapú éves állományleépülési ütem az előző negyedéves 14 százalékos értékről 14,6 százalékra nőtt. A mutató szintjére jelentős hatással van a forintosítás és elszámolás egyszeri hatása is: ennek kiszűrésével az állománycsökkenés értéke 4,5 százalékot tenne ki.

Az új háztartási hitelek kibocsátása minden szegmensben emelkedett mind negyedéves, mind éves összevetésben. A teljes hitelintézeti szektor bruttó háztartási hitelkihelyezése 213 milliárd forintot tett ki a harmadik negyedévben (14. ábra). Így 2015 második negyedévéhez képest 17 százalékkal, az előző év azonos időszakához képest mintegy 18 százalékkal nőtt a háztartási szektor új szerződéseinek értéke (a hitelkiváltások volumenét kiszűrve). A lakáscélú hitelek esetében a növekedés éves üteme 26 százalékot tett ki, míg a szabadfelhasználású jelzáloghitelek kibocsátása 14 százalékkal nőtt 2014 harmadik negyedévéhez képest. Az egyéb fogyasztási hitelek esetében az új szerződéskötések negyedéves volumene 10 százalékkal haladta meg a 2014 harmadik negyedévi értéket. A forintosított hitelekkel

⁹ A nettó állományváltozás a tranzakciók és az egyéb állományváltozás (leírások, átsorolások) egyenlege.

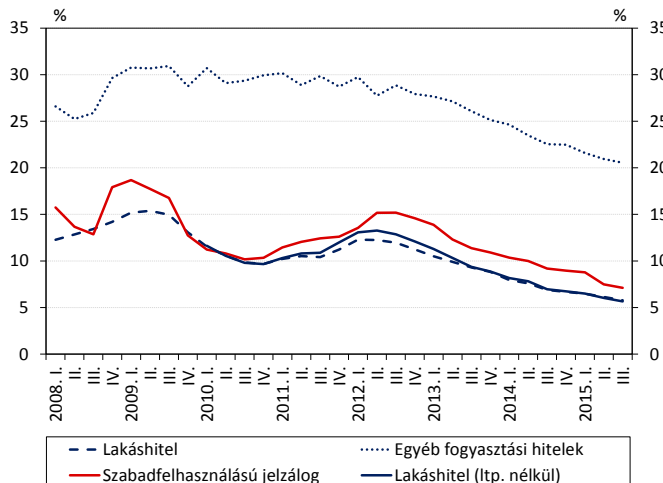
15. ábra: A hitelezési feltételek változása a háztartási szegmensben

Megjegyzés: A nettó arány a szigorítók és enyhítők különbsége piaci részesedéssel súlyozva.

Forrás: MNB, a bankok válasza alapján.

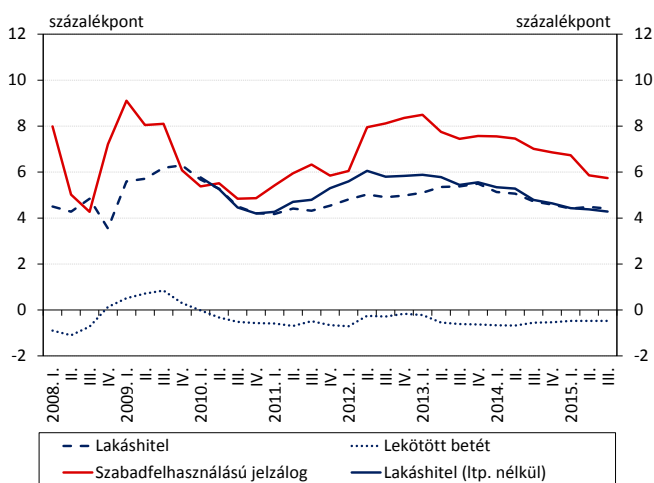
16. ábra: Az új háztartási hitelek THM-szintje

Megjegyzés: Új folyósítású hitelkamatok negyedéves átlaga.

Forrás: MNB.

17. ábra: Az új háztartási hitelek kamatfelára

Megjegyzés: 3 hónapos BUBOR feletti kamatfelárak negyedéves átlaga. THM alapú felárak.

Forrás: MNB.

összefüggő hitelkiváltások a negyedév egészében mindössze 29 milliárd forintot tettek ki. A forintosítás és elszámolás utáni díjmentes hitelkiváltás volumene a várakozásokhoz képest alacsony volt. Ebben jelentős szerepet játszott, hogy eleve szűk ügyfélkör volt érintett, mivel a problémás hiteleseket nem célozták ajánlataikkal a bankok; az ügyfelek egy része elégedett az elszámolás utáni törlesztési terheivel, illetve hamarosan véget ér a törlesztési időszaka; bizonyos ügyfelek nem tudták, hogy vonatkozik rájuk a lehetőség, illetve jelenős tényező a hitelkiváltási hullám elmaradásában a kiváltási procedúrával, a hitelszerződés módosításával szembeni idegenkedés.

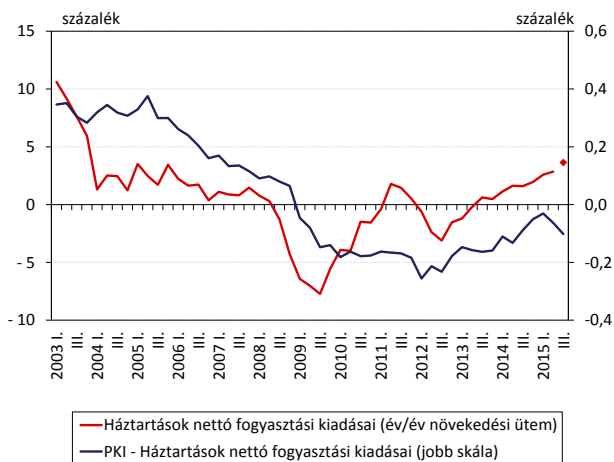
A kismértékben enyhülő fogyasztási hitelfeltételek mellett a lakáscélú sztenderdek változatlanok maradtak.

A korábbi várakozásokat enyhén meghaladva, a Hitelezési felmérésben válaszadó bankok nettó értelemben vett 21 százaléka jelezte, hogy az év harmadik negyedévében enyhített a fogyasztási hitelek feltételein (15. ábra). A lakáshitelek esetében viszont – a korábbi várakozásokkal összhangban – gyakorlatilag változatlanok maradtak a hitelfeltételek. A fogyasztási hitelek körében csak a maximális futamidő tekintetében történt számottevő enyhítés – ebben a hitelszegmensben az enyhítő bankok szerint egyértelműen a piaci részesedési célok indokolják a feltételek változtatását. A lakáscélú hitelfeltételek lehetséges lazítását pedig egyaránt indokolják a lakáspiaci folyamatok, a kockázati tolerancia változása, a piaci verseny erősödése és részesedési célok a válaszadó bankok szerint. Előretekintve a válaszadó bankok nettó értelemben vett 14 százaléka a fogyasztási hiteleken, míg 5 százaléka a lakáscélú hiteleken jelzett további lazítást a következő időszakra vonatkozóan.

A lakáscélú hitelköltségek csökkenése mellett a felárak is mérséklődtek.

2015 harmadik negyedévében is folytatódott a fedezett lakáscélú forinthitelek THM-szintjének 4 éve tartó csökkenése, szeptember végén az új szerződések teljes hitelköltsége 0,3 százalékpontos esés után 5,8 százalékot ért el (16. ábra). A változó kamatkonstrukciójú lakáscélú hiteltermékek 0,4 százalékpontos kamatcsökkenése meghaladta az újonnan kibocsátott hitelek kamataiban látható átlagos mérséklődést: a fedezett forinthitelek esetében szeptember végén 4,6 százalékot ért el. A fix kamatozású hitelek kamatcsökkenése viszont ennél kisebb mértékű volt (0,1 százalékponttal átlagosan 6,6 százalékon állt a negyedév végén). Az átlagos kamatfelár 0,1 százalékponttal 4,4 százalékpontos szintre csökkent a harmadik negyedévben (17. ábra).

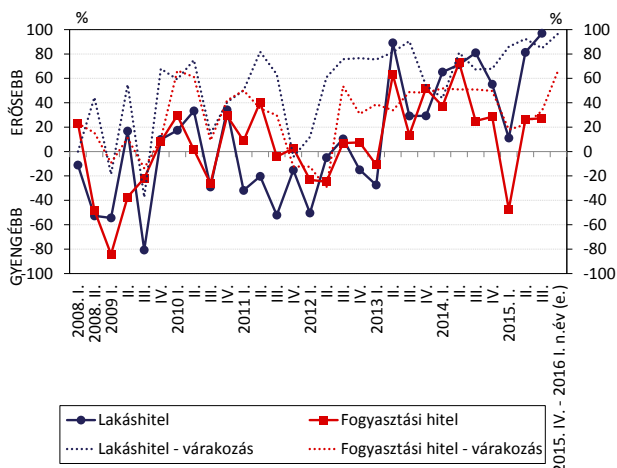
18. ábra: A PKI háztartási fogyasztási kiadásokra vonatkozó részindexe

Megjegyzés: Az index a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztül hozzájárulását mutatja a háztartási fogyasztási kiadások éves növekedési üteméhez. A háztartások nettó fogyasztási kiadása 2015. III. negyedévre előrejelzés.

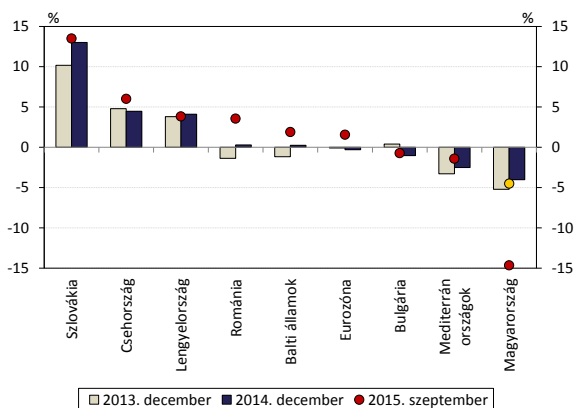
Forrás: MNB.

19. ábra: Hitelkereslet a háztartási hitelezési szegmensben

Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

20. ábra: A háztartási hitelállomány tranzakciókból eredő éves állományváltozása nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Sárgával Magyarország 2015. szeptemberi éves állományváltozása az elszámolás hatásának kiszűrésével. Mediterrán országok: Görögország, Olaszország, Portugália, Spanyolország. Balti államok: Észtország, Litvánia, Lettország.

Forrás: EKB, MNB.

Tovább csökkent a fogyasztási hitelek teljes hitelköltsége és kamatfelára. A harmadik negyedévben a jelzáloggal fedezett és az egyéb, fogyasztási hitelek kamatszintje egyaránt 0,4 százalékponttal csökkent. Így szeptember végére a jelzáloggal fedezett fogyasztási hitelek átlagos kamatszintje 7,1 százalék, az egyéb hiteleké 20,5 százalék volt (16. ábra). A kamatszint csökkenése kissé meghaladta a referenciakamat mérséklődésének szintjét, így a felárak a fogyasztási hitelszegmensben is csökkentek, a szabadfelhasználású jelzáloghitelek esetében a lakáscélú hitelekhez hasonlóan 0,1 százalékponttal 5,7 százalékpontra (17. ábra).

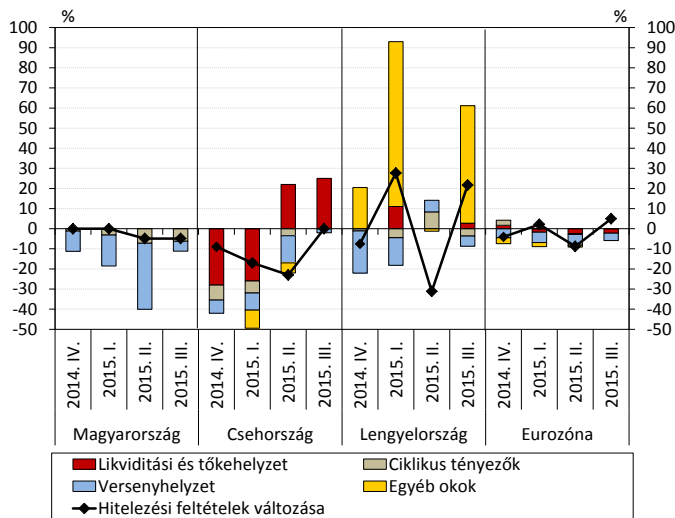
A pénzügyi közvetítőrendszer negatív hatással van a háztartások fogyasztási kiadásaira. A háztartások fogyasztása éves alapon 3,6 százalékkal nőtt 2015 harmadik negyedévében, ennek ellenére a GKI fogyasztói bizalmi indexe kissé mérséklődött. A Pénzügyi Kondíciós Index fogyasztási kiadásokra vonatkozó részindexe alapján a pénzügyi közvetítőrendszer 0,1 százalékponttal csökkentette a háztartások fogyasztását, ami az előző három negyedév közel semleges hatása után kismértékű romlást jelent (18. ábra). A pénzügyi közvetítőrendszer 2009 első negyedéve óta negatívan hat a fogyasztásra, de 2012-es mélypontja óta emelkedő tendenciát mutatott.

A lakáscélú hitelkereslet élénkülését a megkérdozett bankok szinte teljes köre érzekelte, előretekintve széles körben várják a fogyasztási hitelkereslet erősödését is. A harmadik negyedévben a nagybankok szinte mindegyike, nettó értelemben vett 97 százaléka jelezte a lakáshitelek iránti kereslet növekedését, míg 27 százaléka a fogyasztási hitelek iránti kereslet bővülését (19. ábra). Előretekintve a Hitelezési felmérésben részt vevő bankok ugyanezen köre, nettó értelemben vett 97 százaléka a lakáshitelek, 67 százaléka pedig a fogyasztási hitelek keresletének élénkülését várja a következő fél évben.

Nemzetközi kitekintés a háztartási hitelezésben

A kelet-közép-európai régió háztartási adósságállománya továbbra is dinamikusabban növekszik, mint az eurozónában. Az eurozónában az éves átlagos növekedési ütem a negyedév során 0,4 százalékponttal javult, szeptember végén 1,6 százalékot tett ki (20. ábra). Ez alapján élénkülő tendencia figyelhető meg, bár itt is jelen van az aszimmetria centrum-periféria viszonylatban, így főleg a mediterrán országok hitelállománya továbbra is csökken. A KKE-régióban azonban a tranzakciók hatására éves alapon dinamikusabban bővült a háztartási hitelállomány: a Szlovákiában megfigyelhető 13,5 százalékos növekedés mellett Csehországban és Lengyelországban is 5-5 százalékkal

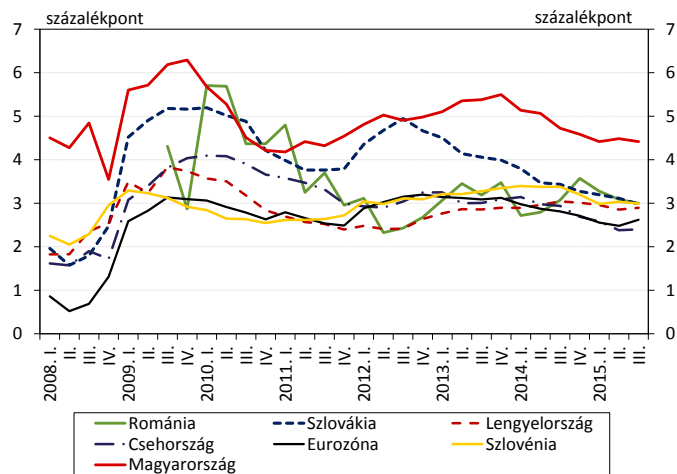
21. ábra: Lakáscélú hitelek feltételeinek változása és a változás irányába ható tényezők nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Az egyes kategóriák értékei a tematikusan odatartozó tényezők számtani átlagaként adódnak. A pozitív értékek a feltételek szigorodását, a negatívak az enyhítést jelölik.

Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

22. ábra: A felár nemzetközi összehasonlítása a hazai devizában nyújtott lakáscélú hiteleknél

Megjegyzés: 3 hónapos bankközi kamat feletti, THM alapú felárak.

Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

növekedett a háztartási hitelezés.

A lakáscélú hitelek feltételei jellemzően szabályozási okokból szigorodtak Európában a negyedév során. A régiós országokban a bankok érdemben nem változtattak a lakáscélú hitelek feltételein – ez alól csak Lengyelország kivétel (21. ábra). Az eurozóna országaiiban azonban – továbbra is jelentős heterogenitás mellett – összességében szigorodtak a hitelfeltételek. A lakáscélú hitelek iránti kereslet azonban továbbra is intenzíven élénkül az Európai Központi Bank Hitelezési felmérése szerint: a válaszadó bankok nettó értelemben vett egyharmada érzékelt növekedést. A hitelfeltételek annak ellenére nem mutattak enyhülést, hogy a piaci versenyhelyzet ezt indokolná; azonban olyan egyéb tényezők, amelyek a nemzeti szintű szabályozásokhoz kötődnek, magyarázzák a szigorításokat.

A lakáscélú hitelek teljes hitelköltsége és felára is emelkedett az eurozónában. A KKE-régió országaiiban heterogenitás mutatkozott a lakáscélú hitelköltségek és felárak alakulásában: Lengyelországban nőttek, Csehországban változatlanok maradtak, míg Romániában, Szlovákiában és Szlovéniában kissé emelkedtek 2015 harmadik negyedévében, azonban a magyarországihoz hasonló mértékű változás sehol sem volt tapasztalható (22. ábra). Az eurozónában 1 százalékponttal emelkedtek mind a kamatok, mind a felárak, így a hazai teljes hitelköltség 0,5 százalékponttal, a felár 1,2 százalékponttal közelítette meg az eurozóna átlagát, bár továbbra is magasnak számít.

4. MELLÉKLET: MÓDSZERTANI MEGJEGYZÉSEK

Az elemzés alapját statisztikai adatok és a Hitelezési felmérés eredményei adják.

1. Hiteलगgregátumok és hitelkamatok adatai

A Magyar Nemzeti Bank törvény által meghatározott feladata statisztikai adatok közlése a hitelintézeti rendszer működésére és az ország pénzügyi helyzetére vonatkozóan. Az MNB honlapján megtalálhatók az összeállított statisztikák, a fő adatokat bemutató sajtóközlemények és a statisztikák készítésének módszertani leírásai. A weboldal elérési címe:

<http://www.mnb.hu/statisztika>

2. Hitelezési felmérés

A Hitelezési felmérés segít feltárni, hogy meghatározó hazai bankok hogyan látják, értékelik a piaci folyamatokat, illetve hogyan alakítják stratégiájukat és azon belül hitelezési politikájukat. A háztartási hitelekre vonatkozó felmérésben összesen 11 bank vett részt. A lakáshitelekkel kapcsolatos kérdésekre 9, a fogyasztási hitelezéssel összefüggően 11 bank és emellett 7 pénzügyi vállalkozás adott választ. A 2015. harmadik negyedév végi adatok alapján a lakáscélú hitelállományra vonatkozóan a felmért intézmények a bankszektor 85 százalékát fedik le, míg a fogyasztási hitelek piacán 87 százalékát. A vállalati kérdőívet összesen 8 bank töltötte ki, ezek a vállalati hitel-piac 81 százalékát képviselik, míg az üzleti ingatlanhitelekre vonatkozó kérdőívre válaszoló 7 bank piaci részesedése 92 százalék.

A felmérés minden szegmensben standard kérdőívből áll, illetve a 2010 januárjában végrehajtott felmérés óta aktuális kérdéseket is megfogalmazunk valamelyik hitelezési szegmenshez kapcsolódóan. A visszatekintő kérdések 2015 harmadik negyedévére (2015 második negyedévéhez képest), az előretekintő kérdések a következő féléves időszakra, azaz a 2015 negyedik negyedévére és 2016 első negyedévére lefedő időszakra vonatkoznak (2015 harmadik negyedévéhez képest). A mostani kérdőívet a hitelezési vezetők 2015. október 1. és 16. között töltötték ki.

A változás jelzésére a válaszadók százalékában kifejezett ún. nettó változás mutatót használjuk. Ezt úgy kapjuk, hogy a változást (szigorítást/növekedést/erősödést) jelzők piaci részesedéssel súlyozott arányából levonjuk az ellenkező előjelű változást (enyhítést/csökkenést/gyengülést) jelzők piaci részesedéssel súlyozott arányát.

A Hitelezési felmérés részletes eredményei és az ábrakészlet az alábbi linken található:

<http://www.mnb.hu/penzugyi-stabilitas/publikaciok-tanulmanyok/hitelezesi-felmeres>

3. A Pénzügyi Kondíciós Index (PKI)

A pénzügyi közvetítőrendszer működésére, állapotára, környezetére, teljesítményére számos mutató, így jelentős információs halmaz áll rendelkezésre. A pénzügyi rendszert érintő információk tömörítésére és az alapfolyamatok ábrázolására számos jegybank (köztük a Magyar Nemzeti Bank is) faktormodelleket alkalmaz, amelyek segítségével néhány változóban, úgynevezett faktorokban jeleníthető meg az akár több száz idősorban rejlő legfontosabb információ. Az anyagban több helyen is szerepeltetett PKI azt mutatja meg a faktormodell eredményeit felhasználva, hogy mennyi a bankrendszer hozzájárulása a reál-GDP éves növekedési üteméhez.

A faktorelemzéshez használt adatbázist egyedi banki adatok alkotják, mégpedig a legnagyobb kilenc bank és a bankrendszer többi részének bizonyos összevont mutatói. A 10 bankból álló panel adatbázisból a következő mutatók kerültek bevonásra a faktorelemzés során:

- Likviditás:
 - likvid eszközök a mérlegfőösszeg arányában
 - stabil források a mérlegfőösszeg arányában
 - devizaswap-állomány a mérlegfőösszeg arányában
- Tőke:
 - saját tőkeáttétel
 - anyabanki tőkeáttétel
 - tőkepuffer a mérlegfőösszeg arányában

- Kockázat:
 - nemteljesítő portfólió arányának változása
 - értékvesztés állományarányos eredményrontó hatása
 - kockázattal súlyozott eszközök a mérlegfőösszeg arányában
 - kamat- és jutalékjövedelem a mérlegfőösszeg arányában

A faktorelemzésnél kérdésként merül fel, hogy pontosan hány becsült változó képes megragadni az adatokban lévő lényeges információkat. A faktorok makrogazdasági változókra gyakorolt hatása alapján döntöttük el ezt a kérdést: egy VAR (vektor autoregresszív) modellbe illesztve az első két pénzügyi faktor bizonyult szignifikánsnak. Ez a két faktor egyúttal a banki adatok varianciájának mintegy 50 százalékát magyarázzák.

A faktorok és a VAR-modell becslése Koop és Korobilis (2014)¹⁰ cikkében szereplő módszertan alapján történt. A faktorok és az eredeti változók közötti kapcsolat alapján az egyik faktort a bankok hitelezési képességét leíró, a másikat a hitelezési hajlandóságot megragadó mutatóként értelmeztük, ugyanakkor a faktorok szintjének nincs, csak az időbeli változásuknak van jelentősége, tehát egy-egy adatpont önmagában nem informatív. Ezért a két faktor makrogazdasági változókra gyakorolt hatása alapján számszerűsítettük a végső PKI-t. A FAVAR-becslés alapján a hitelezési hajlandóság faktora a válság után a hitelállományok alakulását szignifikáns módon befolyásolta, ellentétben a képességet mérő faktorial. Így a PKI-t a hitelezési hajlandóság faktor GDP-re gyakorolt hatásaként azonosítottuk. A mutató értelmezése a korábbi PKI-hoz nagyon hasonló, a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztüli hozzájárulását mutatja a GDP éves növekedési üteméhez. Azaz, ha például a PKI 1-es értéket mutat, a GDP éves növekedéséből egy százalékpont tudható be a bankrendszer hitelezési aktivitásának.

A VAR-modell felhasználásával a PKI teljes GDP-re gyakorolt hatása mellett részindexek is számíthatók. A PKI vállalati hitelezésre vonatkozó részindexe mutatja a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztüli hozzájárulását a vállalati állóeszköz-beruházás éves növekedési üteméhez. A PKI háztartási fogyasztási kiadásokra vonatkozó részindexe a bankrendszer hitelezési tevékenységének a háztartási fogyasztás éves növekedési üteméhez való hozzájárulását számszerűsíti.

¹⁰ Koop, G. és Korobilis, D. (2014): A new index of financial conditions, European Economic Review, vol. 71, no. C, 101–116. o.

HITELEZÉSI FOLYAMATOK

2015. december

Nyomda: Prospektus–SPL konzorcium

8200 Veszprém, Tartu u. 6.

